

REMETE SZENT PÁL

Január 15.

*Egyiptom, 228. +Egyiptom, 341. v. 343.

Aki Budapesten a kéttornyú Egyetemi templom homlokzatát megfigyeli, két szent életnagyságot meghaladó szobrárt látja: az egyik Remete Szent Pált, a másik Remete Szent Antalt ábrázolja. Nem véletlenül, hiszen a templom is, és a hozzáépült ház is a Remete Szent Pálról pálosoknak nevezett, ősrégi, magyar alapítású szerzetesrend tulajdona volt. Alapítónak Pált nem mondhatjuk, legfeljebb csak közvetve, annyiban, amennyiben ő volt a szerzetességnek mint a világtól elvonuló életformának első kezdeményezője.

Hazája, Egyiptom is a római birodalom tartománya volt, s így a Decius császár által megindított keresztényüldözés őt is érintette. Láthatta, hallhatta a vértanúk hősi helytállását, tanúja lehetett nem egy keresztény hittagadásának. Az utóbbi megvetette, az előbbire nem érezte magát elég erősnek, ezért a harmadik utat választotta: elrejtőzött, majd a sivatagba menekült, hátrahagyva minden vagyonát. Ott egy hegy tövében kies barlangra talált: benne tiszta forrás csörgedezett, a barlang felső nyílásán besütött a nap, a bejáratánál pedig nagy pálmafa adott árnyékot és gyümölcsöt. Olyan hely volt ez, ahol -- nagy önfegyelméssel -- meg lehetett élni... Szentünk ide húzódott, s bár időközben az üldözések alábbhagytak, majd 313-ban Nagy Konstantin császár türelmi rendelete nyomán teljesen megszűntek, életéből hat évtizedet mégis itt töltött, imába és munkába merülten.

Élete vége felé egy másik egyiptomi remete, Szent Antal látogatta meg őt. Kettejük találkozása az egyházművészet kedvelt témája.

Remete Szent Pál életét a vallásos képzelet korán kiszínezte. Ennek egyik eleme a képein látható holló. Arra utal, hogy mindennapi táplálékát az a fél cipő jelentette, amit Isten rendelkezésére egy holló hozott neki a csőrében... Oroszlánnal együtt is ábrázolják, mert a legenda szerint két oroszlán kapart számára a sivatag homokjában sírhelyet. Később a kosárfonók tartották őt védőszentjüknek. Az egyiptomi remeték ugyanis -- különösen később, amikor már közösségeket alkottak -- kosárfonásból, ill. kosaraik eladásából tartották fenn magukat.

Halála évét 341-re rögzítették. Holtteste előbb Konstantinápolyba került: onnan a velenceiek vitték magukkal városukba 1240-ben. Nagy Lajos királyunk idején a budaszentlőrinci pálos tartományi és anyaházba hozták. A török uralom idején nyoma veszett.

A szent életét így írja le Szent Jeromos, aki maga is tapasztalatból ismerte a pusztai remeték életét:

Decius (259--261) és Valerianus (253--260) császárok idejében igen nagy üldözés támadt az egész világon a keresztények ellen, de főképpen Thébában, Egyiptom tartományában, a Nílus folyó vizeinél. A császárok szolgái vagy inkább ördögei minden igyekezetükkel keresték a keresztényeket, hogy igen kegyetlen gyötrelmekkel mind testi, mind lelki életüktől megfosszák őket, megtagadva velük az igaz hitet.

Pál tizenöt esztendő volt, mikor sógora -- hogy jószágát, amelyet atyja hagyott rá, megszerezze -- el akarta őt árulni a kegyetlen üldözőknek, nem tekintve felesége könnyeire. Ezért Pál elhatározta, hogy mindenét elhagyja, s a pusztába megy lakni a vadak közé, gondolva, hogy azok kegyesebbek lesznek hozzá, mint az emberek.

A pusztába érkezve egy barlangot talált, mellette egy forrást és egy pálmafát. Úgy megtetszett neki a hely, hogy elhatározta, ott éli le életét, mert ételt ad neki a pálmafa gyümölcse, italt a forrás, ruhát meg a pálmafa levelei. Pál kilencvennyolc esztendeig élt itt.

Senki ne csodálkozzék ezen -- mondja Szent Jeromos --, mert bizonyosságom Jézus Krisztus az ő angyalaival, hogy én két remetét láttam Szíria pusztájában, kik közül az egyik ötven esztendeig volt egy barlangban, és egész idő alatt makkból készített kenyérral és zavaros vízzel élt. A másik egy régi kútban lakott, s naponta csak öt száraz fügét evett, semmi egyebet.

Abban az időben, amikor Pál a pusztában élt, Szent Antal barát is ott lakott, aki kilencvenesztendő lévén elgondolkozott azon, vajon van-e valaki, aki nála több időt töltött a pusztában. És jelentették neki, hogy van egy nála tökéletesebb, s induljon el keresésére. Mindjárt útnak indult a jó öregember, egy botocskával támogatva megrokkant testét.

Egy egész napig ment, de semmi mást nem talált, csak vadak csapásait. Az éjszaka nagy részét imádságban töltötte, majd másnap megint útnak indult, s hamarosan talált egy barlangot, melynek közelében figyelni kezdett, van-e odabent valaki. Állhatatosan figyelve észrevette, hogy fény van benn a barlang egyik szegletében. Nem tudta a szent ember, mit tegyen: bemenjen-e vagy bekialton? Míg így tanakodott magában, egyszerre csak becsukták előtte a barlang ajtaját, és ő kívül maradt.

Akkor Antal megértette, hogy ott van az, akit ő keres. Leborult a földre és alázatosan kérte, nyisson neki ajtót. Így beszélt: „Te tudod, ki vagyok én és honnan jövök; és noha nem érdemlem meg, hogy meglássam arcodat, mindaddig el nem megyek innen, amíg nem láttalak. Te befogadod a vadakat, és azok szállást vesznek nálad, miért vetesz meg engem, aki ember vagyok? Szorgalmasan kerestelek, és ó, szerencsémre meg is találtalak. Miért nem akarod, hogy bemenjek hozzád? Ha nem engeded, hogy életben lássalak, tudd meg, hogy halva fogsz találni az ajtód előtt, és fáradoznod kell majd a testem eltemetésével, mivel nem akartál látni engem.”

Nagy sóhajtásokkal mondta e szavakat Szent Antal a vágy miatt, mivel látni kívánta Szent Pált, az Isten szolgáját. Pál az ajtó mögül így felelt neki: „Jó atyám fia, én nem tudom, mi a kívánságod, amit könyörgések és könnyhullatások erejével akarsz. Ha meghalni jöttél ide, ne csodáld, hogy nehezen nyitok neked ajtót” -- és ezt mondva kitérte ajtaját.

Megnézték egymást a szent vének nagy csodálkozással, és aztán összeülve nevéükön szólították egymást, mintha már régi ismerősök lennének, és nagy hálát adtak Istennek. Azután leültek a forrás közelében, és Pál szólni kezdett: „Íme, itt van, akit a pusztában annyira fáradtsággal kerestél. Íme, a már megszenyvedt tagok megöszült szőrrel fedve. Íme, az ember, ki majd porrá lesz. De minthogy a szeretet minden dolgokat elszenved, a fáradtságon kívül, melyet keresésem miatt vállaltál, azt akarom, hogy más fáradtságod is legyen: mondd el nekem, hogyan folynak most a világ dolgai, ki uralkodik, és vannak-e még bálványozók?”

Szent Antal mindent rendben elbeszélte, aztán elmondta a maga életét, hogy miért jött a pusztába, és mennyi időt élt ott. Miközben így beszélgettek, eljött egy holló, leszállt a közeli fára, azután kedvesen hozzájuk repülve letett közéjük egy kenyeret, és elszállt. Akkor Pál azt mondta Antalnak: „Áldott legyen az Úristen, ki nekünk eledelt küldött. Tudnod kell, hogy hatvan esztendeje már, hogy ez a holló nekem mindennap fél kenyeret hord, de most a te eljöveteledért az Úr megkettőzte az ételmet.”

Mind a ketten hálát adtak az Istennek, azután egy kicsit vetélkedtek azon, ki legyen, aki megtöri a kenyeret. Pál azt mondta, Antalnak kell elosztania, mert ő a vendég. Antal meg azt mondta, hogy Pálnak kell osztania, mert ő az öregebb. Végül megegyeztek abban, hogy közös

erővel törik ketté a kenyeret. Miután ettek, ittak a forrás vizéből és hálát adtak az Istennek.

Mikor eljött az éjszaka, annak nagyobbik részét imádságban töltötték. Másnap visszatérve a nyájas beszélgetésre, Pál így szólt Antalhoz: „Édes Atyámfia, régóta tudtam én, hogy te e pusztában lakol. És az Úristen megígérte nekem, hogy meglátlak téged halálom előtt. Ezért eljött az idő, melyet oly igen kívántam, melyben az én lelkem eloldódik testem kötelékeitől. Az Isten hozott téged ide, hogy eltemesd az én testemet, földbe temetve a földet.

Mikor Antal ezt megértette, sírni kezdett, és kezdte kérlelni, hogy vigye őt magával arra az útra. Erre Pál így felelt: „Antal, nem illik, hogy azt akarjad, ami nem tetszik az Istennek. Jó volna neked a test terhéért elhagynod, és a makula nélküli Bárányt, Krisztus Jézust követned, de atyádfiainak hasznáért szükséges, hogy bizonyos ideig még velük maradj, őket tanítsd és jó példát adj nekik. És ha nem restelnéd a fáradságot, megkérnélek, hogy menj el, és hozd el nekem azt a palástot, amit neked Atanáz adott, hogy abba takarva temesd el testemet.

Pál nem azért mondta ezt, mintha gondja lett volna arra, hogy holtteste mibe lesz takarva, hanem hogy Antal ne legyen jelen halálakor, és így kevésbé fájjon neki a halála.

Csodálkozott Szent Antal, hallva, hogy Pál Atanáz palástját kéri, amiről eddig nem volt szó közöttük. Meggondolva azonban, hogy Isten Pál szívében lakik, nem mert neki ellentmondani, ezért sírva megcsókolta kezeit és szemét, majd visszatért a saját klostromába. De oly nagy sietséggel akart járni, hogy ugyancsak megerőltette megrokkant testét. Megérkezve klostromába, meglátta őt két tanítványa, akik vénségében szolgáltak neki, elébe mentek, és így szóltak: „Hol voltál, édes Atyánk?” Ő így válaszolt: „Jaj nekem, szegény bűnösnek, ki méltatlanul viseltem a szerzetes nevet. Én láttam Illést, láttam Keresztelő Jánost, mivelhogy láttam Pált a Paradicsomban.” A szent öregember nem mondott egyebet, hanem a földig lehajtva fejét, mellét verve bement a cellájába, és vette a palástot. Tanítványai kérték, magyarázza meg nekik a dolgot, de ő azt felelte nekik: „Ideje van a hallgatásnak, és ideje van a szólásnak.” Evett egy keveset, és útnak indult. Közben állandóan Pálra gondolt, mivel félt, hogy távollétében meghal.

Két napon át vándorolt, s már nem volt több hátra, mint három óra járásnyi út, mikor látta Pál lelkét olyan fehéren, mint a hó, amint a mennybe ment nagy fényességgel a próféták és apostolok társaságában, s az angyalok nagy sokaságától kísérve. Akkor Antal a földre borult, port szórt a fejére, és mondta: „Ó, Pál, miért hagytál el engem? Miért nem búcsúztál el tőlem? Olyan későn ismertelek meg, és ilyen hamar veszítettelek el téged...” Mikor odaérkezett, látta, hogy Pál térden áll, arcát és kezét az égre emeli, mintha még élne.

Megölelte a szent testet, megcsókolta, és keservesen siratta. Azután karjaira vette, kivitte a barlangból, és elmondta mind a zsoldárokat és dicséreteket, amelyeket a halottakért szoktak mondani a keresztények.

Elvégezve a szolozsmát gondolkodni kezdett, hogy miként temesse el a szent ember testét: Ha visszamegy a kolostorba szerszámokért, mi lesz a szent testtel, míg visszajön, hiszen három napig tart az út. De azt is fölöslegesnek tartotta, hogy ott maradjon tétlenül. Végül is elhatározta, hogy ott marad, és így szólt az Istenhez: „Uram, Istenem, meg akarok halni a szolgád mellett. Itt akarok megpihenni, mert ily módon boldog lesz a lelkem.” -- Midőn Szent Antal így szólt, egyszer csak két oroszlán jött a sűrű erdőből, kiket Antal meglátva igen megrémült. De szívével Istenhez emelte, és segítséget kért tőle. Látta, hogy az oroszlánok úgy közelítenek hozzá, mint a szelíd bárányok. Megálltak Szent Pál teste mellett, és ordításukkal mutatták, hogy ahogyan tudják, siratják az ő halálát. Aztán kisvártatva körmükkel kaparni kezdték a földet, s hamarosan akkora árkot ástak, amelyben elfért egy ember teste. Elvégezvén munkájukat Szent Antalhoz közeledtek, és fejüket szelíden ingatva nyaldosták a kezét, mintha jutalmat kérnének munkájukért. Antal úgy ítélte, hogy áldást kérnek tőle, ezért szemeit az Úrhoz emelve így szólt: „Uram, Istenem, kinek gondviselése nélkül a falevél sem rezdül, és a legkisebb madár sem veszíti életét, add meg ezeknek az állatoknak, kik téged tisztelnek, ami nekik illendő.” És megáldva azokat, intett a kezével, hogy elmehetnek, s azok úgy is cselekedtek.

Antal ezután fogta a holttestet és a verembe tette, aztán befödte földdel. Előbb azonban betakarta a magával hozott palástba, és magához vette Pál köntösét, amely pálmafalevelekből készült, hogy ez legyen öröksége. Ezután visszatért klostromába, és elbeszélte tanítványainak mind, ami történt. A húsvéti és a pünkösdi nagy ünnepeken ettől kezdve mindig magára öltötte Pál köntösét.

Ennek a dicsőséges Remete Szent Pálnak a halála Krisztus Urunknak 343. esztendejében történt.

Istenünk, ki az első remetét, Szent Pált, aki e világ zűrzavarából visszavonult a pusztai magányba, a mai napon vetted föl az angyalok társaságába, kérünk, közbenjárására tisztíts meg a világ minden szennytől, és mennyei ajándékkal szentelj meg minket! (Régi pálos misekönyvből.)